

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 *tamuz* 5781

Szabat szalom wszystkim. To wielki zaszczyt i wielka przyjemność zostać zaproszoną, aby przemawiać dzisiaj podczas tego pierwszego porannego nabożeństwa szabatowego *Pride* (Duma) organizowanego przez Europejską Unię na rzecz Postępowego Judaizmu.

Chciałabym skorzystać z tej okazji, aby wyrazić najszczerzą solidarność z wszystkimi osobami mieszkającymi w krajach, w których osoby LGBTQ+ nie są chronione zasadą równości praw i doświadczają homofobicznej i transfobicznej przemocy i prześladowań, zarówno ze strony władz jak i masowej kultury. Będę się opierać na moich doświadczeniach z Wielkiej Brytanii z nadzieją, że wędrówka ku równości i inkluzywności, zarówno w szeroko rozumianym społeczeństwie jak i w obrębie społeczności żydowskiej, posłuży za inspirację i pokaże, co jest możliwe do osiągnięcia.

Chciałabym rozpocząć od złożenia hołdu pierwszemu homoseksualnemu rabinowi w Wielkiej Brytanii, wyjątkowemu rabinowi Lionelowi Blue, *zichrono liwracha* – niech jego pamięć będzie błogosławieństwem. Rabin Blue był moim opiekunem naukowym podczas moich pięcioletnich studiów rabinackich w Leo Baeck College i rabinem, który udzielił mi ordynacji. Lionel był gejem w czasie, gdy homoseksualizm był wciąż jeszcze zakazany. Lionel podzielił się swoją wyjątkową mądrością i doświadczeniami żydowskiego geja i rabina, kiedy przemawiał do Ruchu Gejów-Chrześcijan w 1981 roku na temat „Bycia pobożnym i bycia gejem”.ⁱ

Dzisiaj wspominam śmierć Lionela, jak również śmierć Sheili Shulman. Kiedy obie otrzymałyśmy *smichę* 9 lipca 1989 roku, zostałyśmy pierwszymi rabinkami–lesbijkami na świecie. Niestety Sheila zmarła w 2014 roku, zaledwie kilka miesięcy po tym, jak obchodzono 25. rocznicę naszych ordynacji poprzez zorganizowanie specjalnej konferencji w Leo Baeck College.ⁱⁱ *Zichrona liwracha* – niech pamięć o niej będzie błogosławieństwem.

Dzisiaj jest czas na wspomnianie tych, którzy odeszli, oraz mówienie o nieustannych wyzwaniach, z jakimi mierzą się osoby LGBTQ+, które wciąż doświadczają dyskryminacji i prześladowań – ale jest to również czas na świętowanie. Jako że dzisiaj ponad 20% postępowego rabinatu w Wielkiej Brytanii to osoby LGBTQ+, a Żydzi i Żydówki LGBTQ+ mogą się obecnie czuć jak w domu w brytyjskiej postępowej społeczności żydowskiej. Jak zatem doszło do tej ogromnej zmiany?

Od czasu, kiedy Ustawa o Przestępstwach Seksualnych z 1967 roku depenalizowała prywatne „akty homoseksualne” pomiędzy dwoma wyrażającymi zgodę mężczyznami powyżej 21 lat, zmiany, jakie dokonały się w Wielkiej Brytanii na przestrzeni ostatnich 50 lat doprowadziły również do wprowadzenia równości w zakresie wieku przyzwoleniaⁱⁱⁱ, równości małżeńskiej^{iv} oraz prawa osób transgenderowych (transpłciowych) do zmiany swoich aktów urodzenia w taki sposób, żeby uwzględniały ich nowe imię i nową tożsamość płciową.^v Nie zapominajmy jednak, iż te zmiany prawne, jak również te wprowadzone w innych krajach, doszły do skutku

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 *tamuz* 5781

tylko dlatego, że osoby LGBTQ+ zaangażowały się w walkę o pełne uznanie naszych praw człowieka – zaczynając od historycznego momentu, kiedy geje – klienci baru Stonewall w Greenwich Village w Nowym Jorku rozpoczęli zamieszki 28 czerwca 1969 roku w odpowiedzi na nalot policji i powtarzające się policyjne szykany.

W latach 70. i na początku lat 80. XX wieku aktywizm przybrał z jednej strony formę Frontu Wyzwolenia Gejów, powołanego do życia w roku 1972, a z drugiej strony formę lesbijskiego feminizmu. To właśnie lesbijski feminizm dodał literę „L” do skrótu, który później stał się „LGBT”. Dla lesbijek w Wielkiej Brytanii oraz w innych miejscach nasza walka o wyzwolenie nie miała wymiaru prawnego, jednak bez wyzwania rzuconego przez lesbijski feminizm patriarchatowi oraz temu, co żydowska lesbijska feministyczna pisarka i poetka, Adrienne Rich, nazwała „przymusową heteroseksualnością”, lesbijki pozostałyby w swoim istnieniu niewidoczne.^{vi}

Do czasu późnych lat 80. XX wieku „tęczowa flaga”, która po raz pierwszy pojawiła się dekadę wcześniej^{vii}, ogłosiła sojusz solidarności obejmujący „lesbijki”, „geje”, „biseksualistów” i osoby „transgender” (a zatem: LGBTQ) i otworzyła się na pluralizm tożsamości. Podczas gdy „biseksualność” podważa binarne założenia dotyczące *orientacji seksualnej*, włączenie osób „transgenderowych” podważa binarne, męsko/żeńskie koncepcje dotyczące płci.

Na przestrzeni ostatnich 50 lat byliśmy świadkami ogromnych zmian dokonujących się w postępowych krajach na całym świecie^{viii} oraz obejmującej coraz to nowe grupy tęczy, z dodatkową literą „Q” na znak uznawania osób „queer” i/albo „kwestionujących” [ang. *questioning* – przyp. tłum.] swoją płeć i/lub seksualność, jak również litery „I” na znak uznania dla osób interseksualnych. Jednak nie mamy tylko dobrych wieści. W 71 krajach w dalszym ciągu penalizuje się osoby LGBTQ+, w tym w 32 krajach afrykańskich, 23 krajach na Bliskim Wschodzie i w Azji, 9 krajach w Amerykach i 7 w Oceanii. Ponadto, choć Rosja nie zdelegalizowała „homoseksualizmu”, to w 2013 roku wprowadziła prawo „zakazujące propagowania homoseksualizmu”^{ix}, zaś do aktów nienawiści wobec osób LGBTQ+ dochodzi nie tylko w miejscach, w których prześladowanie zostało zapisane w prawie. Niedawno 20 listopada został ustanowiony Transgenderowym Dniem Pamięci na cześć Rity Hester, transgenderowej kolorowej kobiety, która została zamordowana w swoim domu w Allston w stanie Massachusetts w USA 28 listopada 1998 roku.^x

Jednakże wzrastająca równość i inkluzywność w obrębie postępowego świata nie doprowadziła automatycznie do zmian w obrębie świata żydowskiego. Aby do tego doszło, żydowskie osoby LGBTQ+ musiały zacząć dobijać się do drzwi życia żydowskiego – właśnie to robiłam wraz z Sheilą w 1984 roku, kiedy to, jako członkinie tych samych żydowskich grup lesbijskich, bez omówienia tego ze sobą, obydwie złożyłyśmy wniosek o przyjęcie do programu rabinackiego w Leo Baeck College. Nie mogę mówić w imieniu Sheili. Jeśli chodzi o mnie, to

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 tamuz 5781

moja decyzja o złożeniu tego wniosku motywowana była również świadomością, że będę miała większą szansę na zainicjowanie realnych zmian, jeśli nie będę częścią radykalnego, oddzielnego od reszty społeczeństwa aktywu. Musiałam działać na rzecz tego, aby doprowadzić do zmiany od wewnątrz. Zrobiłam to poprzez dołączenie do mainstreamowej żydowskiej społeczności i robienie tego, co w mojej mocy, aby przyczynić się do uczynienia życia żydowskiego egalitarnym i inkluzywnym i dobrze dopasowanym do celów, jakie stały przed nim pod koniec XX wieku.

I tak oto byliśmy dwiema lesbijskimi feministkami idącymi każda swoim szlakiem. Ale oczywiście, od czasu gdy wraz z Sheilą przetrwałyśmy pięcioletni „okres próbny” podczas naszych studiów rabinackich i zostałyśmy ordynowane, wkrótce pojawiło się o wiele więcej Żydów i Żydówek LGBTQ+, którzy wiedzieli, że możliwe jest zostanie rabinem czy rabinką. I, co równie ważne, żydowska społeczność LGBTQ+ została ożywiona poprzez wkład, jaki wnieśli tęczęwici rabini i rabinki.

Aby podać dwa znaczące przykłady: po pierwsze, Żydowska Grupa Gejów i Lesbijek (JGLG), powołana do życia w roku 1972^{xi} jako Grupa Żydowskich Gejów – najstarsza tego rodzaju grupa na świecie. Kilka lesbijek, w tym ja sama, odkryłyśmy Grupę Żydowskich Gejów w roku 1987 po uczestnictwie w międzynarodowej konferencji żydowskich gejów i lesbijek w Amsterdamie. W owym czasie była to grupa tylko męska. Ale nie minęło dużo czasu i udało nam się stworzyć dla nas przestrzeń i sprawić, żeby do nazwy dodano również słowo „Lesbijek”. Jestem bardzo dumna z tego, że prowadziłam comiesięczne wieczorne nabożeństwa szabatowe JGLG w tym wczesnym okresie. W roku 1992 dołączył do mnie rabin Mark Solomon, który przybył tu z *United Synagogue*, który następnie przyczynił się w ważny sposób do włączenia Żydów i Żydówek LGBTQ+ w ramy liberalnego judaizmu. Obecnie cały zastęp tęczęwych rabinów i rabinek regularnie prowadzi comiesięczne wieczorne nabożeństwa szabatowe. Dwa lata temu doszło do kolejnej zmiany nazwy i JGLG stało się Żydowską Grupą LGBTQ+.

Moim drugim przykładem jest *Beit Klal Yisrael*,^{xii} kongregacja założona przez rabinkę Sheilę Shulman i grupę lesbijskich feministycznych przyjaciółek w roku 1990, która miała być inkluzywną społecznością żydowską. Przez wiele lat prowadziła ją i troszczyła się o nią z miłością Sheila, która czuwała również nad wieloma jednostkami, w szczególności osobami LGBTQ+, aby uświadomiły sobie swój potencjał do zostania rabinami/rabinkami, w tym rabinką Judith Rosen-Berry, która została jej następczynią. Obecnie rolę tę sprawuje inna lesbijka, rabinka Anna Posner.^{xiii}

Ja natomiast poświęciłam mój rabinat na czynienie mainstreamowych kongregacji bardziej inkluzywnymi. Przez pierwszych kilka lat była to wyboista droga, ale nie dopuszczałam nawet możliwości, żeby porzucić nadzieję. Zaczęłam pracować jako rabinka w Brighton and Hove Progressive w grudniu 2000 r. i dzisiaj BHPS stało się prawdziwie inkluzywną społecznością, w

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 *tamuz* 5781

której jednostki, pary i rodziny LGBTQ+ mogą uczestniczyć, przyczyniać się do jej rozwoju za sprawą swoich talentów i świętować ważne wydarzenia w swoim życiu. Praktyczne zmiany, za sprawą których inkluzywność stała się faktem, obejmują: uroczystości zaślubin dla osób tej samej płci, błogosławieństwa dzieci osób i par LGBTQ+, dostępna dla młodzieży opcja bycia neutralnym genderowo i stawania się *b' micwa* (raczej niż *bar albo bat*), możliwość obchodzenia faktu zmiany płci w żydowski sposób oraz udostępnienie toalet dla wszystkich płci.

Tak więc, ze zmieniającym się krajobrazem żydowskim mamy do czynienia dzięki działaniom rabinów/rabinek i kongregacji – jak również dzięki zmianom na poziomie całego ruchu, jakie dokonały się w odpowiedzi na obecność i wkład wnoszony przez tęczyowych rabinów i rabinki. Na przykład liberalny judaizm (LJ) wyruszył w wędrówkę wiodącą ku inkluzywności, co z kolei służyło wspieraniu i zachęcaniu do zmian na poziomie kongregacyjnym. W 2002 roku LJ powołał rabiniczną grupę roboczą na rzecz ceremonii dla osób jedнопłciowych, w której pracach brałam udział, a w ciągu kilku następnych lat doszło do szeregu historycznych wydarzeń. W grudniu 2005 roku LJ opublikował liturgię grupy roboczej dla ceremonii jedнопłciowych, która pokryła się w czasie z wejściem w życie Ustawy o Partnerstwie Cywilnym.^{xiv} W czasie gdy kampania na rzecz równości małżeńskiej nabierała rozpędu, pod przywództwem Konferencji Rabinackiej liberalny judaizm wyrażał publiczne wsparcie dla równości małżeńskiej i nawiązał również współpracę z Brytyjskimi Żydami Queer i Trans.^{xv} LJ wdrożyło również inne projekty: *Rainbow Jews* [Tęczowi Żydzi]^{xvi}, nagrywanie żydowskiej historii LGBTQ+ od lat 50. XX wieku do czasów obecnych, międzywyznaniowy projekt trans *Twilight People* [Ludzie Półmroku]^{xvii} i *Rainbow Pilgrims* [Tęczowi Pielgrzymi], projekt badający doświadczenia migrantów i uchodźców z grupy LGBTQ+^{xviii}.

Mówiłam o rozwoju inkluzywności na rzecz osób LGBTQ+ w Wielkiej Brytanii w ogólnym rozumieniu oraz w brytyjskiej społeczności żydowskiej w szczególności po to, aby pokazać, że *zmiana jest możliwa wtedy, kiedy sami zaangażujemy się w doprowadzanie do zmian*. W skład czytanej w tym tygodniu parasy Pinchas wchodzi historia o tym, jak pięć córek Celofchada, potomka Menasze, syna Józefa, zwróciło się do Mojżesza z prośbą, aby, skoro ich ojciec zmarł nie pozostawiając po sobie żadnych synów, wolno im było odziedziczyć jego majątek. Ich prośba została przyjęta i wprowadzono poprawkę do prawa, aby pozwolić córkom dziedziczyć po swoim ojcu w przypadku, jeśli ten zmarł nie pozostawiając po sobie synów.^{xix} W czytanej w następnym tygodniu podwójnej parasy *Matot-Masej*, w odpowiedzi na wniosek męskich krewnych owych córek, prawo dziedziczenia znowu zostało zmienione i zawierało zarządzenie, iż w takich okolicznościach córki będą mogły wychodzić za mąż tylko w obrębie swojego plemienia, tak aby zapewnić, iż majątek ich ojca pozostanie w obrębie plemienia.^{xx}

Nie było to więc ogromne zwycięstwo z punktu widzenia walki o prawa kobiet, ale było to znaczące wydarzenie – nie tylko dlatego, że pokazało, iż prawo może zostać zmienione w

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 *tamuz* 5781

odpowiedzi na apele o zmiany. Wraz z pojawieniem się postępowego judaizmu w Niemczech na początku XIX wieku reagowanie na wezwania do zmiany i na zmieniające się okoliczności stało się kluczową zasadą. Sto lat później, w roku 1899, Lily Montagu, jedna z trojga założycieli liberalnego judaizmu w Wielkiej Brytanii i pierwsza honorowa sekretarz Światowej Unii na rzecz Postępowego Judaizmu po ustanowieniu tej organizacji w 1926 roku^{xxi}, dobrze uchwyciła zadanie stojące przed postępowym judaizmem: chodzi o to, „aby zaspokoić potrzeby naszych czasów”^{xxii}

Jako że skupiam się na opowieści o córkach Celofchada, moglibyście pomyśleć, że unikam mniej budującej opowieści o Pinchasie, synu Eleazara, syna Aarona, od której rozpoczyna się parasza nazwana jego imieniem; opowieści, która rozpoczyna się pod koniec poprzedniej porcji Tory, czyli paraszy Balak. Historia ta przedstawia nam Pinchasa, relacjonując, co uczynił, gdy zobaczył, że jeden z Żydów obcuje z Midianitką. Cytuję: ^{xxiii} „(...) wstał i wyszedł ze zboru, wziął do ręki włócznię i poszedł za tym mężem izraelskim do namiotu, i przebił oboje, tego męża izraelskiego i ową kobietę przez jej podbrzusze”.

Oczywiście odrzuca nas od morderczego fanatyzmu przejawianego przez Pinchasa i wszystkich tych, którzy w dalszym ciągu zabijają w imię Boga. Jednakże dzisiaj, kiedy świętujemy *Pride* (Dumę), mierzymy się z wyzwaniem, aby mieć świadomość, że fanatyzm nie zawsze jest destrukcyjnym impulsem – aby uznać owo fanatyczne podejście do równości, które skłoniło jednostki i społeczności do angażowania się w walkę na rzecz inkluzywności osób LGBTQ+. Potrzebujemy tego rodzaju *konstruktywnego* fanatyzmu. Kiedy wypowiadałam te słowa, zdaję sobie sprawę, że jako iż nazywam się *Elisheva Tikvah Sarah bat Y’hudit*^{xxiv} *u’Phi’nchas*, hebrajskie imiona moich rodziców są dla mnie nieustannym przypomnieniem o morderczej, ciemnej stronie fanatyzmu. Pomimo to, abstrahując od dziedzictwa moich rodziców, moje osobiste doświadczenie walki o równość i inkluzywność osób LGBT demonstruje, że aby doprowadzić do zmiany, czasem trzeba być fanatykiem – osobą fanatycznie walczącą na rzecz sprawiedliwości i praw człowieka. Tak więc dzisiaj, kiedy świętujemy ten pierwszy paneuropejski Szabat *Pride*, podziękujmy za wszystkich pionierskich fanatyków i odmówmy błogosławieństwo, w którym dziękujemy Wiekuiestemu za zachowanie nas przy życiu, za podtrzymywanie nas i pozwolenie, abyśmy dotrwali do tego czasu:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

שְׁהֵחֵינּוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעַנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה

Baruch Ata Adonaj Elohejnu, Melech ha-olam,

szehechejanu, wekijemanu, wehigijanu lazman haze.

Powiedzmy: Amen.

Rabinka Elli Tikvah Sarah

(Tłum. Marzena Szymańska-Błotnicka)

FANATYCZNA WALKA O SPRAWIEDLIWOŚĆ I PRAWA CZŁOWIEKA: ŚWIĘTOWANIE DUMY LGBTQ+

Rabinka Elli Tikvah Sarah

Szabat Dumy (Pride) Europejskiej Unii na Rzecz Postępowego Judaizmu,

3 lipca 2021 – 23 tamuz 5781

i Rabin Lionel Blue, *Godly and Gay. The Fourth Michael Harding Memorial Address*, Gay Christian Movement, Londyn, 1981. Patrz też rabbiellisarah.com: 'Remembering Rabbi Lionel Blue, Z"L', mój hołd złożony Lionelowi, wygłoszony podczas wieczornego nabożeństwa szabatowego Pride zorganizowanego w Liberal Jewish Synagogue 7 lipca 2017:

<http://www.rabbiellisarah.com/remembering-rabbi-lionel-blue-zl/>

ii Dzień Świątowania w Leo Baeck College odbył się 23 czerwca 2014 r. Rabinka dr Rachel Adler była główną prelegentką. Jej wykład, 'Queer Rabbis Talking Their Way In' został uwzględniony w specjalnym wydaniu *European Judaism* poświęconemu pamięci rabinki Sheili Shulman, Z"L (Vol. 48, No. 2, jesień 2016, s. 6-13), wraz z moją odpowiedzią 'Reflections on the Journey of a Lesbian Feminist Queer Rabbi' (s. 14-21).

iii <http://www.youngstonewall.org.uk/lgbtq-info/legal-equality>

iv <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/30/contents/enacted/data.htm>

v <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/7/notes/contents>

vi Esej Adrienne Rich *Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence* został wydany jako broszura w roku 1980.

vii Tęczowa flaga została pierwotnie zaprojektowana w roku 1978 przez Gilberta Bakera z San Francisco.

http://pflagdetroit.org/story_of_the_rainbow_flag.htm

viii 29 krajów uznaje małżeństwa jedнопłciowe – stan na styczeń 2021

https://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_by_country_or_territory

ix <http://76crimes.com/76-countries-where-homosexuality-is-illegal/> .

x *Human Rights Campaign*, która działa na rzecz praw lesbijek, gejów oraz osób biseksualnych i transgender, stwierdza na swojej stronie internetowej: 'TDOR ... zapewnia forum dla społeczności transgender i ich sojuszników, aby pogłębiać świadomość o zagrożeniu przemocą, z jakim mierzą się osoby z tych grup oraz o trwałych uprzedzeniach, z jakimi zmagają się społeczności transgender. Społeczności te organizują wydarzenia i aktywności obejmujące różnego rodzaju debaty i wydarzenia edukacyjne, wystawy zdjęć i poezji oraz czuwanie przy świecach. Dzięki tym działaniom przemoc przeciwko osobom transgender staje się widoczna dla grup takich jak policja, media oraz wybrani urzędnicy państwowi'

<http://www.hrc.org/campaigns/transgender-day-remembrance>.

xi <http://www.jglg.org.uk/>

xii <http://www.bky.org.uk/>

xiii <https://www.bky.org.uk/rabbi/>

xiv *Covenant of Love – B'rit Ahavah* (Liberal Judaism, 2005). Patrz www.liberaljudaism.org. Patrz też 'Marriage by any Other Name', rozdział 8 mojej książki *Trouble-Making Judaism*. (David Paul Books, 2012)

xv <http://transgenderjews.org.uk/>

xvi <http://www.rainbowjews.com/>

xvii <http://www.twilightpeople.com/>

xviii <https://www.rainbowpilgrims.com/>

xix *Pinchas*, Lb 27, 1-11.

xx *Masej*, Lb 36, 1-12.

xxi WUPJ (Światowa Unia na rzecz Postępowego Judaizmu) została zainaugurowana w Liberal Jewish Synagogue w Londynie w roku 1926. Claude Montefiore, inny z założycieli liberalnego judaizmu, był pierwszym przewodniczącym WUPJ

<https://wupj.org/about-us/history/>

xxii 'Spiritual Possibilities of Judaism Today'. Opublikowane w *Jewish Quarterly Review*, 1899.

xxiii *Balak*, Lb 25, 7b-8.

xxiv Księga Judyty została uwzględniona w Septuagincie, pierwszym greckim tłumaczeniu Biblii hebrajskiej, oraz w Biblii katolickiej i prawosławnej, ale nie została uwzględniona w kanonie Biblii hebrajskiej. Opowiada o tym, jak Judyta odcięła głowę Holofernesa, asyryjskiego generała, i uratowała swój lud przed prześladowaniami.